

क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखरा
आ.व.२०७१/०७२ को दोश्रो चौमासिक तथा अष्टमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी

गोष्ठी प्रतिवेदन

(२०७१ चैत्र १८ र १९ गते)

प्रतिवेदन तयार गर्ने
श्री प्रकाश कुमार सन्जेल, वरिष्ठ योजना अधिकृत
श्री प्रकाश आचार्य, कृषि प्रसार अधिकृत

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
कृषि विभाग
क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखरा
चैत्र २०७१

क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखरा
आ.व.२०७१/०७२ को दोश्रो चौमासिक तथा अष्टमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी

प्रतिवेदन

१. पृष्ठभूमि :

पश्चिमाञ्चल क्षेत्रमा आ.व. २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक अवधिमा सञ्चालित विभिन्न कृषि विकास कार्यक्रमहरूको समिक्षा गर्ने उद्देश्यका यही मिति २०७१।१२।१८ देखि १९ सम्म क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखराको सभाकक्षमा आ.व. आ.व. २०७१।७२ को प्रथम चौमासिक प्रगति समिक्षा गोष्ठी कार्यक्रम आयोजना गरिएको । क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय र पशु सेवा निर्देशनालय, पोखरा वाट सो कार्यक्रमको मिति २०७१।१२।१८ गतेका दिन संयुक्त समुद्घाटन कार्यक्रम संचालन गरिएको ।

२. गोष्ठीको उद्देश्य :

- ❖ पश्चिमाञ्चलमा कृषि प्रविधि विकास र प्रसारका वर्तमान अवस्था, चुनौती, अवसर एवं सम्भावना र भावि सोच वारे जानकारी गराउने,
- ❖ आ.व. २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक तथा अष्टमासिक अवधिमा सम्पादन भएका कृषि प्रसार कार्यक्रमहरूको उपलब्धिमुलक समिक्षा गर्ने,
- ❖ कृषि प्रसार कार्यक्रम संचालनको वर्तमान अवस्था, सवाल र सुधारका पक्षहरूवारे छलफल गर्ने,
- ❖ कृषि प्रसार कार्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा आइपरेका समस्याहरूवारे छलफल गर्ने र समाधानका उपायहरूको खोजी गर्ने ।

३. गोष्ठीको संयुक्त उद्घाटन समारोह

३.१ मिति : २०७१।१२।१८ गते ११ बजेदेखि ।

३.२ स्थान : क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखराको सभाकक्ष ।

३.३ आतिथ्यता

अध्यक्षता : श्री धर्मदत्त बरालज्यू, प्रमुख, विउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र, हरिहरभवन, ललितपुर

प्रमुख आतिथ्यता : डा. श्यामकिशोर शाहज, सह सचिव, अनुगमन तथा मूल्यांकन महाशाखा, कृषि विकास मन्त्रालय

विशेष आतिथ्यता : श्री बेनी बहादुर वस्नेतज्यू, उपमहानिर्देशक, कृषि विभाग, हरिहरभवन, ललितपुर

३.४ अन्य उपस्थिती

- कृषि विभागका तर्फवाट पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका लागि सुपरिवेक्षक डा.हरिवावु तिवारी, कार्यक्रम निर्देशक, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालय
- पशु सेवा विभागकातर्फवाट पश्चिमाञ्चल क्षेत्रका लागि सुपरिवेक्षक डा.विमलकुमार निर्मल, कार्यक्रम निर्देशक, पशु उत्पादन निर्देशनालय, हरिहरभवन
- व.कृषि अर्थ विज्ञ, श्री कलशराम चौधरी, कृषि विकास मन्त्रालय
- उप सचिव (लेखा) श्री कृष्ण तिमिसना, कृषि विकास मन्त्रालय
- दुवै विभागका कार्यक्रम निर्देशक । प्रतिनिधि, राष्ट्रिय कार्यक्रम प्रमुख । प्रतिनिधि, क्षेत्रीयस्तरका कार्यालयका प्रमुख । प्रतिनिधि, राष्ट्रिय विउ विजन कम्पनी लिमिटेड प्रमुख, साल्ट टेडिड. कम्पनि लिमिटेडे प्रतिनिधि, जिल्लास्थित कार्यालयका प्रमुख, फार्म केन्द्रका प्रमुख/प्रतिनिधिहरू, नीजि क्षेत्रका प्रतिनिधी, कृषि उपज थोक बजार संलाचक समिति, वुटवल, कृषक, व्यवसायीहरू तथा सञ्चारकर्मीहरू लगायत ।

३.५ गोष्ठीमा उपस्थित प्रमुख अतिथि, अतिथि एवं अन्य महानुभावहरुलाई स्वागत मन्तव्य :

क्षेत्रीय कृषि निर्देशक, श्री लेखनाथ आचार्यज्यूवाट आ.व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक समिक्षा गोष्ठीमा उपस्थित प्रमुख अतिथि, अतिथि एवं अन्य सम्पूर्ण महानुभावहरुमा स्वागत मन्तव्य क्षेत्रीय कृषि निर्देशक श्री लेखनाथ आचार्यज्यूवाट भएको थियो ।

४. गोष्ठीको उदघाटन - प्रमुख अतिथीज्यूवाट गमलामा संचाङ गरेर

५. उदघाटन सत्रमा भएका प्रस्तुतीकरणहरु

५.१. क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखराको आ.व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक अवधिको प्रगति प्रतिवेदन ।

५.२. क्षेत्रीय पशुसेवा निर्देशनालय, पोखराको आ.व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक अवधिको प्रगति प्रतिवेदन

५.३. क्षेत्रीय कृषि अनुसन्धान केन्द्र, लुम्लेको आ व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक अवधिको प्रगति प्रतिवेदन ।

५.४. क्षेत्रीय खाद्य प्रविधि प्रयोगशाला तथा गुण नियन्त्रण कार्यालय, भैरहवाको आ व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक अवधिको प्रगति प्रतिवेदन ।

६. क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, पोखराको आ.व २०७१।७२ को दोश्रो चौमासिक प्रगति प्रतिवेदनका प्रस्तुतीकरणका मुख्य बुँदाहरु

६.१ क्षेत्रलाई चिन्तउने कृषि उपजहरु

१	मुस्ताङ्ग.	स्याऊ, आलु, तरकारी । तरकारी विउ
२	मनाङ्ग	स्याऊ, आलु, तरकारी । तरकारी विउ
३	कास्की	प्लाष्टिक रमा तरकारी, ट्राउट माछा, सुन्तलाजात, कृषि पर्यटन
४	स्याङ्गजा	तरकारी, मकै । मकै विउ, सुन्तलाजात, कफि
५	पाल्पा	अदुवा, मकै । मकै विउ, कफि, तरकारी
६	गुल्मी	कफि, मकै । मकै विउ, अदुवा, मह
७	अर्खाँची	कफि , अदुवा, मह
८	गोरखा	सुन्तलाजात, तरकारी, आलु
९	लमजुङ्ग.	तरकारी, अलैची, मह
१०	वागलुङ्ग	तरकारी । तरकारी विउ, मकै । मकै विउ, सुन्तलाजात
११	म्याग्दी	तरकारी । तरकारी विउ, सुन्तलाजात, आलु
१२	पर्वत	तरकारी । तरकारी विउ, सुन्तलाजात, लप्सी
१३	तनहु	प्लाष्टिक घरमा तरकारी खेति, मुसुरो, सुन्तलाजात
१४	कपिलवस्तु	खाद्यान्न वाली, माछा, दलहन, तेलहन

१५	रुपन्देहि	खाद्यान्न वाली, माछा, दलहन, तेलहन, केरा
१६	नवलपरासी	खाद्यान्न वाली, माछा, दलहन, तेलहन, अदुवा, केरा

६.२ पश्चिमाञ्चलमा कृषि क्षेत्रका वर्तमान चुनौतीहरु

- भौगोलिक विकटता, विषमता
 - मुस्ताङ., मनाङ. आदि जिल्ला सदरमुकाम सम्म अझै मौसमी कच्चीवाटो,
 - कतिपय Motorable जिल्लाहरुमा सवारी साधनको अभाव : मनाङ., मुस्ताङ., अर्घाखाँची)
- कृषि पूर्वाधार विकासले गति लिन नसकेको
 - सिचाई : ४३ प्रतिशत(वाह्रै महिना : ३७ प्रतिशत)
 - भण्डारण (कोल्ड स्टोर : वुटवल र पोखरा, स्याङ.जा (निर्माणाधिन))
 - प्रशोधन संरचनाको कमजोर अवस्था
 - वजारिकरण : २ वटा थोक वजार (वुटवल, पोखरा : समस्याग्रस्त, वजार ऐनको खाँचो)
- कृषि प्राविधिक र सेवा ग्राहि विच फराकिलो अन्तर (१:२५३५ कृषक परिवार : १०६०० कृषक)
- युवाशक्ति विदेश पलायन (सवैभन्दा बढि विप्रेषण भित्रिने क्षेत्र)
- बढ्दो अव्यवस्थित शहरिकरण
- खेति योग्य जमिनको गैर कृषि प्रयोगमा बढ्दो प्रयोग (करिव ५००० हे खेतियोग्य जमिन रियलस्टेट: भुउपयोग निति २०६९ कार्यान्वयनका लागि कानुनी व्यवस्था आवश्यक)
- Underutilized crops को प्रर्वद्धनको खाँचो

६.३ अवसर एवं सम्भावनाहरु

- मिश्रीत भौगोलिक प्रतिनिधित्व (तराई, मध्य पहाड र उच्च पहाड)
- भौगोलिक । जलवायु विविधता एवं विशिष्टता
- पूर्वाधार विकास : सडक संजाल, संचार संजाल
- वजार पूर्वाधार : संकलन केन्द्र, हाट वजार । थोक वजार ,
- युवाशक्ति । निजि क्षेत्र क्रमश कृषिमा आर्कषित
- प्रांगारिक उत्पादन र कृषि पर्यटनको बढ्दो सम्भावना
- सामुहिक, सहकारीमा आधारित खेति प्रणाली,
- निजि उद्यमीहरु कृषि क्षेत्रतर्फ आकर्षण
- फार्म यान्त्रिकरणको उत्साहजनक शुरुवात
- निर्यात जन्य वस्तुहरु : कफि (गुल्मी, अर्घाखाँची), अलैची (गोरखा, लमजुङ.), अदुवा (पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, स्याङ.जा)आदिको विस्तार सम्भावना
- विविध वाली । वस्तुहरुको सम्भाव्यता :
- तराई क्षेत्र : खाद्यान्न, दलहन, तेलहन, माछा, मौरी, उष्ण फलफुल
- मध्य पहाडि क्षेत्र :
- सुन्तलाजात फलफुल, मौसमी वेमौसमी तरकारी, खाद्यान्न (मकै) र तरकारी विउ,
- नगदेवाली : कफि, अदुवा र अलैची
- मह, च्याउ
- उच्च पहाड :
- लेकाली फलफूल (स्याउ लगायतका फलफुल), आलु । विउ आलु, रेन्वो टाउट माछा, MAPs / NTFPs, रैथाने वाली वस्तुहरु

६.४ निर्देशनालय अन्तरगत एवं समन्वय हुने कार्यालयहरु

- जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु : १६
- ❑ कृषि सेवा केन्द्र : ८६
- ❑ कृषि सम्पर्क स्थल : ८१
- विभिन्न फार्म, केन्द्र, प्रयोगशाला, क्वारेन्टाईन कार्यालयहरु : १५

६.५ पश्चिमाञ्चलमा आ.व. २०७१/७२ को वार्षिक र दोश्रो चौमासिक अवधिमा कृषि क्षेत्रमा भएको लगानी (INPUTS) को अवस्था

संचालित आयोजनाहरु : २९

क्र.स.	कार्यक्रम र आयोजना	वार्षिक वजेट	चौमासिक	अष्टमासिक	जिल्ला
क	निक्षेपित कार्यक्रम				
१	कृषि प्रसार	४८८६३०	१८८००६।१	३४३८२३।५	सवै जिल्ला (१६)
२	कर्णाली अंचल कृषि विकास	६०००	८२२।५	५४८५।५	मनाङ., मुस्ताङ. (२)
ख	केन्द्रीय स्तरका कार्यक्रम				
३	सहकारी खेती साना सिंचाई, मल विउ ढुवानी कार्यक्रम	८८८४७।०	२४१०७।०	५५४६५।०	सवै जिल्ला (१६)
४	युवा लक्षित व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम	४२७२०	२०१६८	२२५५२।०	
५	व्यवसायिक किट विकास कार्यक्रम	७०५७४	५११७५	७०२२४।०	
६	भकारो सुधार कार्यक्रम	१७७१०।०	८७२२।५	८७२२।५	मनाङ., मुस्ताङ. र क.व. वाहेकका १३ जिल्ला
७	अभियानमुखि मत्स्य उत्पादन कार्यक्रम	६५६१।०	२८०४।०	२८४३।६	कपिलवस्तु, नवलपरासी, रुपन्देहि (३)
८	पहाडि क्षेत्र मत्स्य विकास कार्यक्रम	१११४४	६४६२।५	६५७५।२	मध्य पहाडि ११ जिल्ला
९	मकै मिसन	४१२४	३८१५।०	३८१५।०	नवलपरासी, रुपन्देहि, तनहु (३)
१०	मध्य पहाडि वृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम	१७४४८	१४५५०।०	१४५५०।०	मध्य पहाडि १० जिल्ला (तनहु वाहेक)
११	कोदो मिसन	२३८८	१३३	१३३।०	मध्य पहाडि ११ जिल्ला
१२	अभियानमुखि तेलवाली उत्पादन आयोजना	२२५१	२८०।०	२०४५।०	लमजुङ., पर्वत, गोरखा, गुल्मी, कपिलवस्तु, नवलपरासी, रुपन्देहि (७)
१३	वीउ आलु आत्मनिर्भर कार्यक्रम	४८०८	१५०३	३४६५।०	मनाङ., कास्की, गोरखा, म्याग्दी, गुल्मी नवलपरासी (६)

१४	अलैची रोग व्यवस्थापन	४१२५	१०२८	१६१८१०	कास्की, तनहु, गोरखा, लमजुड., पर्वत (५)
१५	सुन्तला बगैचा सुदृढिकरण अभियान	१३२६५	८८०५	५२१८१०	कास्की, तनहु, गोरखा, लमजुड., पर्वत, म्याग्दी, स्याङ. जा (७)
१६	भटमास उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३०७६	२६५२	२७८६१०	स्याङ.जा, म्याग्दी (२)
१७	स्याउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम	१२७५२	५६२५	८२७४१०	मनाङ., मुस्ताङ. (२)
१८	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम	२६७५२	५१२३३	१८४३५११	मनाङ. वाहेकका १५ जिल्ला
१९	कृषि सुचना तथा संचार	८००	२५०.१	५१६१६	मनाङ. वाहेक १५ जिल्ला
२०	वाली संरक्षण कार्यक्रम	२८२५	१६८३	२५१८१०	कास्की, तनहु, गोरखा, स्याङ.जा, पाटपा, नवलपरासी, रुपन्देहि (७)
२१	सामुदायिक विउ वैक कार्यक्रम	२१५	६७	११४	गुल्मी (१)
२२	NTIS	१८३६	१८१८	१८१८१०	तनहु, स्याङ.जा (२)
२३	व्यवसायिक विजवृद्धि तथा सुदृढिकरण आयोजना	१७३१	८१८	८१८१०	लमजुड., म्याग्दी, पर्वत, पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, नवलपरासी, रुपन्देहि (७)
२४	मसिना तथा वासनादार धान उत्पादन प्रवर्द्धन	७२२२	५०१०	५०१०१०	गुल्मी, लमजुड., कपिलवस्तु, नवलपरासी, रुपन्देहि (५)
२५	उखु प्रवर्द्धन आयोजना	२७५	१८५	१८५१०	नवलपरासी (१)
२६	राहत कार्यक्रम	३८३८	००	३३५०१०	तनहु, लमजुड., गोरखा, पर्वत, वाग्लुङ. गुल्मी (६)
२७	एकिकृत वाली तथा जल व्यवस्थापन कार्यक्रम	४५८५४१०	२६८६८१०	३३५७३१०	सवै जिल्ला (१६)
२८	HIMALI	११६८१०	४०५	६५११०	मनाङ. र मुस्ताङ.
२९	किसानका लागि उन्नत विउ विजन कार्यक्रम (KUBK)	४४००	१७३६	३४७२१०	गुल्मी र अर्घाखाँची (२)

६.६ आ.व. ०७१ । ७२ का जिल्लागत वजेट विनियोजन

क्र.स.	जिल्ला	वार्षिक वजेट	कार्यक्रम वजेट	कार्यक्रम वजेट प्रतिशतमा
--------	--------	--------------	----------------	--------------------------

		जम्मा	चालु	पुजीगत	जम्मा	चालु	पुजीगत	
१	मनाड	३२७५८	२८५५३	३८४५	१५८६८	१६०२३	३८४५	६०।६
२	मुस्ताड	४४८८५	३५३८४	५५०५	३२६५२	२७१४७	५५०५	७२।७
३	कास्की	६३२७१	५०७०८	१२५६३	४४४६१	३१८५८	१२५६३	७०।३
४	स्याङ्जा	५७५८०	४५१२१	१२८५५	४१५४६	२५०८७	१२८५५	७२।३
५	तनहुं	५५५६८	४५८६६	१०१०२	४२७५१	३२६८५	१०१०२	७१।४
६	लमजुङ	५८६३७	४५६६५	८५७२	४३२८६	३४३१४	८५७२	७३।८
७	गोरखा	५५२११	४८१०५	७१०२	३७८३१	३०७२५	७१०२	६८।५
८	म्याग्दी	५०६५३	४१०४४।०	५६४५	३५०२६	२५३७७	५६४५	६५।१
९	पर्वत	५५८२५	४५१५६	१०६६५	३५५११	२८८४२	१०६६५	७०।८
१०	वाग्लुङ	५२८३८	४१७२०	११११८	३७३५५	२६२८१	११११८	७०।८
११	पाल्पा	५५७३४	४५५६५	१०१६५	३७४३१	२७२६२	१०१६५	६७।२
१२	गुल्मी	६४५३३	५१८०२	१३१३२	४८१५५	३५०६४	१३१३२	७४।२
१३	अर्घाखाँचा	५०५१२	४४०५२	६४२०	३४६५८	२८२७८	६४२०	६८।७
१४	नवलपरासी	६७५३५	६३८८५	३६५०	४५२६०	४५६१०	३६५०	७२।५
१५	कपिलवस्तु	५५८७१	४५७५१	६१२०	३६२३३	३०११३	६१२०	६४।५
१६	रुपन्देही	७०४२२	६६२८७	४१३५	५३४५५	४५३६४	४१३५	७६।०
जम्मा		८५७११४	७६११०६	१३६००५	६३४१०४	४५८०५६	१३६००५	७०।७

६.७ निक्षेपित कार्यक्रम (कृषि प्रसार तर्फ) को बजेट विश्लेषण

क्र.सं.	जिल्ला	कृषि प्रसार कार्यक्रम व जेट प्रतिशत
१	मनाड	४१.४
२	मुस्ताड	४५.५
३	कास्की	४३.८

४	स्याञ्जा	५२.१
५	तनहुं	४६.७
६	लमजुङ	४५.८
७	गोरखा	४१.०
८	स्याग्दी	४५.४
९	पर्वत	४७.४
१०	वाग्लुङ	५०।८५
११	पाल्पा	३५.७
१२	गुल्मी	५०.८
१३	अर्घाखांची	४४.१
१४	नवलपरासी	४५.८
१५	कपिलवस्तु	४२.५
१६	रूपन्देही	५३.६

निक्षेपित तर्फ कार्यक्रम बजट : ३९.७ प्रतिशत (पाल्पा) देखि ५३.६३ प्रतिशत (रूपन्देही) सम्म रहेको ।

६.८ वार्षिक विनियोजनको विश्लेषण

- ❖ विनियोजन: ८९ करोड ७१ लाख १४ हजार
- ❖ कार्यक्रम :
- ❖ चालु : ७६ करोड ११ लाख ६ हजार
- ❖ पुजीगत : १३ करोड ६० लाख ०९ हजार
- ❖ चालु कार्यक्रम : ६३ करोड ४१ लाख ४ हजार
- ❖ विनियोजनको तुलनामा कार्यक्रम बजेट : ७०.७० प्रतिशत
- ❖ गत वर्षको तुलनामा बजेट वृद्धि प्रतिशत : ४० प्रतिशत

चौमासिक

- ❖ विनियोजन : ४२ करोड ४६ लाख ७५ हजार
- ❖ कार्यक्रम : ३४ करोड ६१ लाख ६७ हजार
- ❖ विनियोजनको तुलनामा कार्यक्रम : ८१.५ प्रतिशत
- ❖ चौमासिक बजेटको हिस्सा : ४७.३ प्रतिशत

अष्टमासिक

- ❖ विनियोजन : ६३ करोड ७० लाख
- ❖ कार्यक्रम : ४६ करोड ५५ लाख ३३ हजार
- ❖ विनियोजनको तुलनामा कार्यक्रम : ७३.१ प्रतिशत

❖ चौमासिक बजेटको हिस्सा : ७१ प्रतिशत
६.९ निर्देशनालय तर्फ

क्र.स.	व.शि.नं.	कार्यक्रम	वार्षिक	चौमासिक	अष्टमासिक
१	३१२०१३३	कृषि प्रसार	१३२३४१०	४८१०१०	६६५८१०
२	३१२११५३	क्षेत्रीय संचार इकाई	२२५१०	६४१०	१२६१०
३	३१२१२४३	एकिकृत वाली तथा जल व्यवस्थापन कार्यक्रम	५२०१०	१६५१०	३३०१०
४	३१२१५४३	हिमाली आयोजना	१५११०	५०१०	६६१०
५	३१२१०८३	आलु तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम । युवा लक्षित सायिक त.उत्पादन कार्यक्रम	१००१०	१००१०	१००१०
६	३१२११४३	मध्य पहाडि वृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम	८१०	४०१०	४०१०
७		मसिना तथा वासनादार धान उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम	८२१०	०१०	०१०
८	३१२१२०३	सहकारी खेति साना सिचाई तथा मलविउ ढवानी कार्यक्रम	१००१०	३५१०	६५१०
९	३१२१६०३	किसानका लागि उन्नत विउ विजन कार्यक्रम	२५०१०	८०१०	१७०१०
१०	३१२१०७३	स्याउ आत्मनिर्भर कार्यक्रम	३६०१०	५८१०	३३४१०
११	३१२११४३	अभियानमुखि कोदो उत्पादन कार्यक्रम	१००१०	२५१०	२५१०
जम्मा			१५२०३१०	५४५७१०	१०६४७१०

६.१० स्थानीय निकायबाट भएको लगानी

क्र.स.	जिल्ला	कृषि मा लगानी गर्ने गा.वि.स.	कृषि क्षेत्रमा लगानी गरेको रकम रु	परिचालनका क्षेत्रहरू
१	म्याग्दी	२३	२२७५०००	तरकारी खेती, फलफुल खेती बाख्रापालन, मौरीपालन, कृषक भ्रमण, पावर टिलर वितरण, भकारो सुधार, औजार उपकरण वितरण, प्लाष्टिक टनेल, विषादी आदि
२	गुल्मी	४	३५६५००	
३	रुपन्देही	१०	७५०००	
४	बाग्लुङ	६०	२२५००००	
५	मुस्ताङ	१४	१५६८०००	
६	पाल्पा	३१	२१६२०००	
७	लमजुङ	३५	३५६१०००	
८	मनाङ	२	३६०००	
९	तनहुँ	३३	७०१००००	
१०	गोरखा	४५	३३७५०००	
११	कास्की	२७	३७७४०००	
१२	स्याङ्जा	४६	६३६००००	
१३	नवलपरासी	६	१४१००००	
१४	पर्वत	३	४७२०००	

१५	कपिलबस्तु	४	१०५०००
१६	अर्घाखाँची	३०	५००१०००
जम्मा		३७६	३५८५३५००

६.११मौजुदा जनशक्ति

श्रेणी	दरबन्दी	रिक्त	पदपूर्ति
राजपत्रांकित प्रथम प्रा.	१	०	१
राजपत्रांकित द्वितीय प्रा.	२०	१	१५
राजपत्रांकित तृतीय प्रा.	११२	१५	५७
राजपत्रांकित तृतीय प्र.	५	०	५
राजपत्र अनं. प्रथम प्रा.	२३७	३५	२०२
राजपत्र अनं. प्रथम प्र.	३५	५	३०
राजपत्र अनं. द्वितीय प्रा.	६७	१४	५३
राजपत्र अनं. द्वितीय प्र.	४	०	४
सवारी चालक	१४	५	५
कार्यालय सहयोगी	२२३	६६	१५७
जम्मा	७१८	१४१	५७७

- रिक्त प्रतिशत : १९.६३%
- रिक्त प्राविधिक पद (कुल प्राविधिक पदको तुलनामा) : १५.३८%
- रिक्त प्रा.स. पद : १४.७६%
- रिक्त ना.प्रा.स. पद : २०.८९%

६.१२स्थानीय स्तरका तयार पारिएका कृषि जनशक्ति र उपयोग अवस्था

कुल : ५८१

सक्रिय : ३३४

निष्क्रिय : २४७

रोजगारी प्राप्त : ८५

६.१३ चौमासिक तथा अष्टमासिक समिक्षा तथा प्रतिफल (Output)

६.१३.१ आयोजनागत भारत तथा वित्तिय प्रगती स्थिति सारांश

- शत प्रतिशत प्रगति प्राप्त आयोजना संख्या : १
- ८० देखि ९९ प्रतिशत प्रगति प्राप्त आयोजना संख्या : २४
- ८० प्रतिशत भन्दा कम प्रतिशत प्रगति प्राप्त आयोजना संख्या : ४

६.१३.२ चौमासिक अवधिको अनुदान सम्वन्धि विवरण

विवरण	अनुदानित वजेट	कैफियत
यस अवधिमा अनुदानमा जाने बजेट	रु. २२ करोड १५ लाख	
अनुदानमा खर्च भएको रकम	रु. १३ करोड ५ लाख	(अनुदानमा जाने बजेटको करिव ५५ प्रतिशत)
कुल लाभान्वित कृषक परिवार	१ लाख ३० हजार ५००	

६.१३.३ वित्तीय समिक्षा

दोश्रो चौमासिक

जम्मा □	दोश्रो चौमासिक				दोश्रो चौ.कार्यक्रम					खर्च रकम रु हजारमा					
	चालु		पुजीगत		जम्मा	चालु		पुजीगत		पुजीगत खर्च		चालु खर्च		कुल जम्मा खर्च	
	वजेट	प्रतिशत	वजेट	प्रतिशत	वजेट	वजेट	प्रतिशत	वजेट	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत	चालु खर्च	प्रतिशत	खर्च	प्रतिशत
४२४६७५	३४६१०५	८१५	७८५६६	९८१५	३४६१६७	२६७६०९	७७३	७८५६६	२२१७०	१४७८८	९८१८२	१५७६३६	७३१८	२९२४२५	५०१०२

- ❖ दोश्रो चौमासिक वित्तिय प्रगति प्रतिशत : ५०.०२ प्रतिशत
- ❖ सवैभन्दा बढि वित्तिय प्रगति हुने जिल्लाहरु
 - मनाङ : ६९.१ प्रतिशत
 - गोरखा : ६८.९ प्रतिशत
 - म्याग्दी : ६३.२ प्रतिशत
- ❖ दोश्रो चौमासिक वित्तिय प्रगति प्रतिशत कम हुने जिल्लाहरु

- अर्घाखाँची : २४.८ प्रतिशत
- नवलपरासी : ४० प्रतिशत
- पर्वत : ४०.४ प्रतिशत

६.१४ पश्चिमाञ्चलको एकमुष्ट प्रगति दोश्रो चौमासिक अवधि

एकमुष्ट भारित प्रगति प्रतिशत : ८६.७२

एकमुष्ट वित्तिय प्रगति प्रतिशत : ५०.५१

अष्टमासिक अवधि

एकमुष्ट भारित प्रगति प्रतिशत : ८७.२४

एकमुष्ट वित्तिय प्रगति प्रतिशत : ५२.०३

६.१५ प्रतिफल (Output)

क्र.सं.	मुख्य क्रियाकलापहरू	इकाई	चौ .लक्ष्य	चौ.प्रगति
१	प्रदर्शन कार्यक्रम	संख्या	३३१४	३३१४
२	बीजबृद्धि कार्यक्रम	हेक्टर	३०२	३०२
३	वागवानी औजार वितरण	□	०	०
४	ट्रयाण्ड स्प्रेयर	संख्या	२३८	२२८
५	गटर स्प्रेयर	संख्या	८६	८६
६	सिकेचर	संख्या	१७१	१७१
७	पुनिड. स	संख्या	१२२	१२२
८	मेटलबीन	संख्या	३८७	३८७
९	मौरी घर	संख्या	१५५५	१५५५
१०	भकारो सुधार कार्यक्रम	संख्या	४८५	४७०
११	नया पोखरी निर्माण	संख्या	१७	१७
१२	च्याउ विउ वितरण	वोटल	३५१४०	३५१४०
१४	प्लाष्टिक घर वितरण (प्लाष्टिक)	संख्या	१३४६	१४३७
१५	पावरटिलर वितरण	संख्या	७०	७१
१६	मकै विउ ढुवानी	मे.६.	४५१९३	४५१९३
१७	संकलन केन्द्र निर्माण	स	८	७
१८	स्याउ विरुवा वितरण	स (हे.)	४८०० (१७)	४८०० (१७)
१९	ओखर विरुवा वितरण	स (हे.)	२३७५ (४५)	२३७५ (४५)
२०	किवी विरुवा वितरण	स (हे.)	३६४० (१२)	३६४० (१२)
२१	लप्सी विरुवा वितरण	स (हे.)	१५०० (२१)	१५०० (२१)
२२	प्लान्ट क्लिनिक	पदक	२१	२१

६.१६ प्रगति नपुगका कारण

आयोजना/कार्यक्रमको नाम	सम्पन्न हुन नसकेका कृयाकलापहरू	इकाई	नपुग प्रगति	प्रगति नपुगका जायज कारणहरू		कैफियत
वजार विकास कार्यक्रम (वाग्लुड.)	संकलन केन्द्र निर्माण	संख्या	१	सिफारिस नगरिएको स्थानमा कार्यक्रम स्विकृत, जग्गा उपलब्ध हुन सकेन		केन्द्रवाट सुनुवाइ हुनुपर्ने
मसिना तथा बसनादार धान उत्पादन (लमजुड.)	अधिकांस सवै			अधिकांस क्रियाकलाप संचालनका लागि तेश्रो चौमासिक उपयुक्त हुने		केन्द्रवाट लक्ष्य विभाजनमा ध्यान दिनुपर्ने
भटमास उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम (म्याग्दी)	सवै					
अभियानमुखि मकै भटमास उत्पादन कार्यक्रम (रुपन्देहि)	अनुदानमा बीउ वितरण		मे.टन	३.४५	कृषकको माग नभएको	
सहकारी खेती तथा साना सिंचाई कार्यक्रम (कास्की)	प्लाष्टिक पोखरी		संख्या	५	कृषकहरूवाट माग नआएको	
मध्य पहाडी वृहत्तर मकै उत्पादन कार्यक्रम	उन्नत विउमा अनुदान		मे.ट.	१२	जिल्लाका विउ उत्पादक कृषकहरूले उन्नत विउ माग अनुसार उत्पादन गर्न नसकेका	जिल्ला अन्य छिमेकि जिल्लासँग समन्वय गर्ने कि नगर्ने ??
ब्यावसायिक बीजवृद्धि सहयोग तथा सुदृढीकरण आयोजना (लमजुड.)	बीउ पशोधन उपकरण खरिद सहयोग		संख्या	१	कृषकबाट माग भई नआएको	
IWRMP (म्याग्दी)	म्याचिङ्ग ग्राण्टमा साना फार्म मेसिनरी वितरण		संख्या	२	उक्त क्षेत्रका कृषकले चासो नदेखाएको	आगामी वर्ष को कार्यक्रम तर्जुमामा ध्यान दिनुपर्ने
आलु तरकारी तथा मसला विकास कार्यक्रम(वीउ आलु आत्म निर्भर)	जिल्ला स्तरीय कृषक तालिम ३ दिने(राष्ट्रिय आलु वाली विकास कार्यक्रमको समन्वयमा गर्ने)		संख्या	१	राष्ट्रिय आलु वाली विकास कार्यक्रमबाट श्रोत व्यक्ति नआएकोले	कार्यक्रममा केन्द्रको उपस्थित अनिवार्य हुनुपर्ने विषय कति व्यवहारिक छ ?
नेपाल व्यापार एकीकृत रणनीति (NTIS)	अदुवा धुने मेशिन अनुदानमा वितरण (दुवानी समेत)		संख्या	३	माग नआएको	गत वर्ष देखि नै कृषि विभागलाई जानकारी गराइएको तर उस्तै कार्यक्रम स्विकृत भएको
बागवानी विकास/स्याउ आत्म निर्भर कार्यक्रम	स्याउको विरुवा व्यवस्थापन रु.१०० का दरले अनुदान दिने		हे.	३७.८	फिल्ड निरिक्षण र निबेदन लिने कार्य भैरहेको तेश्रो चौ.मा सम्पन्न हुने	
प्रा.स. ना.प्रा.स. तालिम गोदावरी (वाग्लुड.)		संख्या	१	मौरी विकास शाखाबाट नबोलाइनु	कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा समन्वय ??	प्रा.स. ना.प्रा.स. तालिम गोदावरी (वाग्लुड.)

अदुवा, बेसार तथा अलैंची बीउमा ढुवानी अनुदान (कास्की)	मे.टन	१	अदुवा तथा बेसारको बीउ कृषकहरूद्वारा माग नभएको	कृषकको माग नभए किन कार्यक्रम तर्जुमा ???	अदुवा, बेसार तथा अलैंची बीउमा ढुवानी अनुदान (कास्की)
आधारभुत सेवाकालीन तालिम ना.प्रा.स. स्तर ३५ दिने	जवान	१	क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्रले आयोजना नगरेको	कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा समन्वय ??	आधारभुत सेवाकालीन तालिम ना.प्रा.स. स्तर ३५ दिने
औजार उपकरण वितरण (आरी २०, जापानिज सिकेचर २०, फलटिप्ने औजार २०)(लमजुङ.)	संख्या	६०	कृषकहरूद्वारा माग नभएको	कृषकको माग नभए किन कार्यक्रम तर्जुमा गरियो ???	औजार उपकरण वितरण (आरी २०, जापानिज सिकेचर २०, फलटिप्ने औजार २०)(लमजुङ.)
हटरुम निर्माण (मुस्ताङ.)	संख्या	१	टेण्डर प्रक्रिया भइरहेको	अझै टेण्डर प्रक्रिया भए कहिले सकिन्छ ??	हटरुम निर्माण (मुस्ताङ.)
कार्यालय प्रमुख निवास नया निर्माण (स्या.डजा)	संख्या	१	ल.इ ढिलो प्राप्त भई टेण्डर आह्वान गर्न ढिलो भएको	श्रावण २३ गते कृषि विभागले अख्तियारी दियो, तर अझै ल.इ तयार भएन ????	कार्यालय प्रमुख निवास नया निर्माण (स्या.डजा)

लक्ष्य अनुसार प्रगति नपुगका कारणहरूको सारांश

- कार्यवोभको तुलनामा पर्याप्त जनशक्तिको अभाव,
- सेवाग्राहिको माग र कार्यक्रम विच तालमेल नुहुनु,
- जि.कृ.वि.का र स्रोत केन्द्र विच समन्वयको कमि,
- चौमासिक लक्ष्य विभाजन अव्यवहारिक हुनु,
- प्रतिकुल मौसम,
- कतिपय कार्यक्रमको अव्यवहारिक नमर्स तथा निर्देशिका,
- महत्वपूर्ण निर्णय गर्नुपर्ने बैठकहरूमा पदाधिकारीहरूको समय जुटाउन कठिन,
- बजार पूर्वाधारको लागि जग्गा प्राप्तिमा कठिन
- सम्भौता अनुसार कृषक समुहले विउ उत्पादन गर्न नसक्नु
- केन्द्रीय श्रोत व्यक्तिको उपस्थिति अनिवार्य गराइनु तर उपलब्धतामा कठिनाई
- टेण्डर प्रक्रियामा ढिलाई
- कार्यक्रम केन्द्रवाट तोकिएको । निर्देशित रहनु आदि रहेका

वित्तिय प्रगति

- कम हुनुमा कार्य सम्पादन निर्णय एवं सम्भौता हुनुमा ढिलाई, र
- संचालित क्रियाकलापहरूको भुक्तानी हुन बाकि

६. १७ उपलब्धि (Outcome)

६.१७.१ वाली विकास

- ❖ उन्नत गहुले ढाकेको थप २९६१ हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार

- ❖ १५० मे.ट उन्नत विउ र ५८ मे.टन हाइड्रिड मकै विउ वितरणवाट थप ८४०० हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार (पश्चिमाञ्चलको कुल मकै खेति गरिने जमिनको ४.१ प्रतिशत क्षेत्रफल)
- ❖ ३०२ हेक्टर क्षेत्रफलमा भएको गहुको विजवृद्धि कार्यक्रम र ५७ हेक्टरमा गरिएको मकै विज वृद्धि कार्यक्रम सम्पन्न, विउ प्रतिस्थापन दरमा केहि सुधार हुने अपेक्षा
- ❖ ८ मेट भटमासको विउ वितरणवाट क्षेत्रफल विस्तार

६.१७.२ वागवानी विकास

- ❖ कृषि प्रसार कार्यक्रम तर्फ १३३८ हेक्टर क्षेत्रफल र केन्द्रीय स्तरका कार्यक्रमवाट ३५५ हेक्टर थप तरकारीको क्षेत्रफल विस्तार भई २४६१३ मेट उत्पादन, कृषकको आमदानीमा वृद्धि
- ❖ कुल १४११ (५८५३० वर्ग फिट) प्लाष्टि सिट वितरणवाट प्लाष्टिक घर निर्माण, प्रति सिजन रु ३०००० प्रति प्लाष्टिक घर आमदानी लिन कृषक सफल,
- ❖ १४० हेक्टर क्षेत्रफलमा वृहत सुन्तला वगैचा व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन,
- ❖ १० वटा अलैची नर्सरी स्थापना, आगामी वर्षहरुमा अलैची विरुवामा आत्मनिर्भर हुन सकिने,
- ❖ ३७८०० स्याउका विरुवा वितरण गरि थप १२७ हेक्टर क्षेत्रफलमा स्याउ क्षेत्र विस्तार
- ❖ ३६४० किवि, १९०० लप्सी, ३६७९ ओखर विरुवा वितरण गरि क्रमश १२, २१, ४९ हेक्टर क्षेत्रफल विस्तार, उदयीमान वालीवस्तुको प्रवर्द्धनमा थप प्रयास

६.१७.३ मत्स्य विकास

- ❖ २१.५ हेक्टर क्षेत्रफलमा ११८ नया माछा पोखरी निर्माण, २६ मत्स्य पालन समुदायलाई अनुदान प्रदान गरि मत्स्य पालनलाई थप व्यवसायिक बनाउन प्रयत्न
- ❖ ६ वटा पेलेटिड. मेशिन, ८ वटा एरिएटर मेशिन वितरण

६.१७.४ माटो व्यवस्थापन तथा भकारो सुधार

- ❖ क्लस्टरमा १३०० वटा भकारो सुधार कार्यक्रम संचालनवाद् : गोठ सूधार, पिसाव तथा मलको सदुपयोग, प्रांगारिक कृषिलाई बढावा
- ❖ १९ वटा माटो शिविर संचालन गरि माटोमा रहेको खाद्य तत्वको बारे लेखाजोखा गरि माटोको उर्वराशक्ति व्यवस्थापन

६.१७.५ विभिन्न सामग्री औजार उपकरण वितरण

क्र.स.	सामग्री	इकाई	परिमाण
१	ह्याण्ड स्प्रेयर	संख्या	२३८
२	गटर स्प्रेयर	संख्या	८६
३	सिकेचर	संख्या	१७१
४	मेटलबीन	संख्या	३८७
५	किट नासक धुलो	केजि	१०४।५२
६	भोल	लि	१०८।१

६.१७.५ वजार विकास तथा वजार व्यवस्थापन

कृषि उपजको व्यवस्थित वजारीकरणका लागि ४२ संकलन केन्द्र निर्माणाधिन

६.१७.६ यान्त्रिकरण

कृषि प्रसार र केन्द्रीय स्तरका कार्यक्रमहरुवाट १७५ वटा पावर तथा मिनि टिलर वितरण भई कृषि यान्त्रिकरणको टेवा पुगेको

६.१७. ७

युवा पुस्तालाई कृषिमा आकर्षित गर्ने प्रयास

	युवा लक्षित कार्यक्रम	निवेदन	छनौट	उपलब्धि
१	तरकारी	४४४६	८५०	३५५ हे मा १८ देखि ५० वर्ष सम्मका युवाले व्यवसायिक तरकारी खेतको शुरुवात, च्याउ, मौरी र माछापालन वाट व्यवसायिक कृषिमा टेवा
२	च्याउ	११८१	३७०	
३	मौरी	८५०	१८०	
४	IWRMP	१५२	१३२	
५	माछा	४४२	५६	

६.१७.८ चौमासिक अवधिमा व्यवसायिक वालीवाट रोजगारीको सृजना

क्र.सं.	वाली	व्यवसायिक वाली उत्पादन र वजारीकरणवाट सृजना भएका रोजगारको अवस्था				विक्रि परिमाण मे.ट.		आय रु हजारमा	
		Seasonal		बार्षिक		जिल्ला भित्र	जिल्ला बाहिर	जिल्ला भित्र	जिल्ला बाहिर
		महिला	पुरुष	महिला	पुरुष				
१	सुन्तला	१०५०१	५११५	२५५२	२१७१	१५५५५३५	१७५०५३५	५६६५८१५	८०८३२१
२	तरकारी	३५७०३	२३७१६	२४००५	१६०५५	६३७६०५३	२७७१७१४	१७४६८२४	५७५३५७३
३	अदुवा	८३१५	६७१७	८००	६७०	४८५२	१६६७२	२५६६५०	८३८३५०
४	कफि	५५	१०५	२८	२०	२	२५	६४५	५६५५
५	केरा	१५७३	२३१०	१७५३	१४६५	१४८१५	३५५६५	२८५१४५	५०८८७७५
६	मह	३५७१	३०२५	६२०८	७५४०	५०१७४	२७३०८६	२०८२३३२५	१११५०

६.१८ विगतमा संचालन गरिएका कार्यक्रमहरुको प्रभाव (Impact)

६.१८. १. खाद्य सुरक्षा

❖ विगत ९ वर्षको त्वभलम हेर्दा पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र खाद्य सुरक्षाको दृष्टिकोणवाट सुरक्षित क्षेत्र भएको

क्र.सं.	आर्थिक वर्ष	उपभोग्य उत्पादन (मे.ट.)	आवश्यकखाद्यान्न(मे.ट.)	बचत
१	२०६२।६३	१०,३५,८४०	८३,६६६.६८	८१,७५८.१८
२	२०६३।६४	१०,३६,६०५	५,८५,८००.८०	५०,८०४.५८
३	२०६४।६५	११,६१,४८५	१०,३५,२१०	१,२६,२७५
४	२०६५।६६	११,७५,७४४	१०,५०,०३७	१,२५,७०५

५	२०६६।६७	११५८६५७.७७	१०४२६४१.१७	११६०१५.६०
६	२०६७।६८	१३२५८६०	११३८२५३	१८७५६७
७	२०६८।६९	१२४४६७२	९८७७३६	२५६५३६
८	२०६९।७०	१२२५३६९	१००५४८६	२१९८८३
९	२०७०।७१	१३६३५७३	९८०४०५	३८३१६८

६.१८.२ खाद्यान्नवालीको विउ प्रतिस्थापन दरमा वृद्धि

- ❖ धान : २० प्रतिशत
- ❖ मकै : १० प्रतिशत
- ❖ गहु : २१ प्रतिशत

६.१८.३ निर्यात प्रवर्द्धन

- ❖ कफि (गुल्मी, अर्घाखाँची), अलैची (गोरखा, लमजुङ.), अदुवा (पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची, स्याङ.जा आदि) निर्यात जन्य वस्तुहरु विदेशमा समेत निर्यात भइरहेको

६.१८.४ कृषिको व्यवसायिकरण

प्लाष्टिक घरमा तरकारी खेति विस्तार, तरकारीमा आत्मनिर्भरता उन्मुख

- ❖ हालसम्म २१३४५ प्लाष्टिक घर, १३६.३८ हेक्टर क्षेत्रफलमा
- ❖ प्रति प्लाष्टिक घर औषतमा रु ३० हजार प्रति सिजन आमदानी लिन कृषक सफल
- ❖ प्लाष्टिक घर भित्र तरकारी खेति कार्यक्रम कृषि विकास कार्यालयको उच्च प्राथमिकतामा रहेको
- ❖ माछा पालनमा व्यवसायिकता
- ❖ च्याउको तथा मौरी पालनमा व्यवसायिकरण
- ❖ साना सिचाई तथा सहकारी सिचाइवाद् सिंचित क्षेत्र विस्तार
- ❖ यान्त्रिकरणको उत्साहजनक शुरुवात
- ❖ रोजगार प्रवर्द्धन

विदेशवाट फर्केका युवा, निजि उद्यमी, कृषक समुह,सहकारीको व्यावसायिक कृषि फार्म मार्फत कृषिमा भएको लगानी वाट थप रोजगारीको अवसर बढेको

क्र.सं जिल्ला संख्या लगानी रु हजारमा

१	मुस्ताङ	४	११०३
२	वाग्लुङ	६	३०२५
३	पर्वत	७	४०००
४	म्याग्दी	८	५७०
५	मनाङ	८	४७६०
६	लमजुङ	६	४५००

७	स्याङजा	३	८३००
८	तनहुँ	४	३०२८१
९	गोरखा	८	४०२३
१०	कास्की	३१	७५०६५
११	रुपन्देही	१०	८५१४४
१२	नवलपरासी	१३	१५५२४
१३	कपिलवस्तु	४	११५५
१४	गुल्मी	७	११८७०
१५	पाल्पा	१२	१०४५४
१६	अर्घाखाँची	२	१०५७५

६.१९ विविध

६.१९.१ वेरुजु विवरण

अवधि	वेरुजु रु	फछ्यौट (रु.)	फछ्यौट हुन बाँकी जम्मा रु.	फरछ्यौट प्रतिशत
आ.व. ०५५।६० सम्म	८३३६५०	३६२४०६	४७१२४३।५१	४३।५
आ.व. ०६०।६१ देखि ख २०७०।७१ सम्म को	६१११८४६	४०४५२०५	२०६२६४१	६६।३
जम्मा	६५४५४५७	४४११६११	२५३३८८५	६३।५

❑ वेरुजु वढि हुने : क्षेत्र भरि कुल वेरुजु मध्ये ३९.५ प्रतिशत वेरुजु कपिलवस्तुमा(रु १००२४६६)

६.१९.२ वाली विमाको अवस्था

- ❖ रुपन्देहि जिल्लामा वाली विमाको आरम्भ भएको
 - विमित रकम रु ६५ लाख
 - विमा गरिएको क्षेत्र : माछा
- ❖ तनहुमा २० रोपनी तरकारीमा

- ❖ युवा लक्षित कार्यक्रम अन्तरगत छनौट गरिएका युव कृषकहरूले आफुले लगाएको वालीको अनिवार्य विमा गर्नुपर्ने प्रावधान सहित सम्झौता गरिएको

(कास्की : ६० जना)

- ❖ यस क्षेत्रका ८ जना प्राविधिकले विमा अभिकर्ताको तालीम विमा समितिबाट प्राप्त
- ❖ अन्य जिल्लामा प्रतिवेदन अवधिमा वाली विमा हुन नसकेको
- ❖ चालु आ.व. मा युवा लक्षित कार्यक्रम र प्याक्ट उपआयोजनाबाट संचालन गरिने कार्यक्रममा वाली विमा गर्नका लागि प्रयास गरिने

६.१९.३ राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कारको लागि छनौट । सिफारिस

क्षेत्रीय कृषि विकास समितिबाट राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कारकालागी सिफारिस गरिएका कृषकहरू

जिल्ला	कृषकको नाम	ठेगाना	मूख्य वाली वस्तु
स्यांग्जा	फणिनारायण अर्याल	अर्जुन चौपारी २	सुन्तला, तरकारी
कास्की	छ्याम थापा	ले.न.पा. २	बंगुर
रुपन्देही	रमेशचन्द्र मिश्र	मानमटेरिया ३	खाद्यान्न विजवृद्धि
पर्वत	टिकाराम जैसी	देउपूर ७	सुन्तला र मौरी
मनाङ	पाल्तेन छेवाङ गुरुङ	पिसाङ १	आलु, स्याउ

६.१९.४ अनुगमनको क्रममा क्षे.कृ.नि.को नजरमा केहि उपयोगी । सफलसिद्ध । अनुकरणीय क्रियाकलापहरू

- स्याङ.जा : लिफ्ट सिचाई (वर्षा पम्प), मायाटारीमा सुन्तला वगैचा व्यवस्थापन, ग्रभिडि रोपवे
- गोरखा : कुन्दनटार पकेट क्षेत्रमा एकिकृत प्रयास (युवा लक्षित तरकारी, भकारो सुधार, आइ पि एम र दरौदिवाट लिफ्ट सिचाई)
- रुपन्देहि : मानमटेरीयाको व्यवसायिक माछा पालन, वाली विमामा उत्साहजनक शुरुवात
- तनहु : वेरुजु शुन्य, अनुदान रकम कृषक समुह । सहकारीको बैंक खातामा जम्मा,
- लिलाम प्रक्रियामा तदारुकता
- तनहु , म्याग्दी : वेरुजु शुन्य
- कपिलवस्तु : कार्यालयमा सिसि क्यामरा जडान, परिसर व्यवस्थापन,

Pro-activeness in Reporting

- गुल्मी : कार्यालय व्यवस्थापन
- पाल्पा : संचालित कार्यक्रमहरूमा पारदर्शिता (DDC का निर्णयको Documentation, युवा लक्षित कार्यक्रमका अनुदानग्राहिको फोटो सहित सार्वजनिकरण
- मनाङ . : लिलाम प्रक्रिया तदारुकता
- क्षे.कृ.तालीम केन्द्र, पोखरा : वस लगायतका हेभि मेशिनरी र फर्निचरहरूको लिलाम

६.१९.५ मौसमी प्रतिवेदन तथा वालीनालीको अवस्था

- मंसिर अन्तिम हप्ता : पहिलो हिउँदे वर्षा शुरुसँगै मनाङ. र मुस्ताङ.मा भिषण हिमपात स्याउ लगायतका लेकाली फलफूल र गहु, जौ लगायतका हिउँदे वालीहरूलाई राहत
- पौष तेश्रो हप्ता :
 - दोश्रो हिउँदे वर्षा (३ दिन रात)
 - मनाङ., मुस्ताङ.मा वर्षासँगै भिषण हिमपात (तापक्रम (७ डिग्री से.सम्म)
 - तराइका जिल्लाहरूमा शितलहर (रुपन्देहि र कपिलवस्तुमा आलुमा पछौटे उहुवावाट आंशिक क्षती, विषादीद्वारा व्यवस्थापन

- माघ तेश्रो हप्ता : मनाङ., मुस्ताङ. लगायत उच्च पहाडमा हिमपात
- पोखरा र आसपासका क्षेत्रमा भारि हिउदे वर्षा
- फागुन पहिलो हप्ता (६ गते) : असिना सहित भारि वर्षा
- रुपन्देहिको पटखौली, छोटी रामनगर लगायतका १० गाविस मा तोरी, गहु, तरकारी लगायतका हिउदे वालीमा करिव रु ७ करोड वरावरको क्षति
- फागुन तेश्रो हप्ता : फेरि भारि हिउदे वर्षा र उच्च पहाडमा हिमपात

६.१९.६ खडावालीको अवस्था

६.१९.६.१ तराई

- हाल गहु काट्ने अवस्थामा, मुसुरो, रहर चैत्र तेश्रो हप्ता पटि काटिने
- दलहनको उत्पादन केहि घट्ने अनुमान
- आलुमा पछौटे डहुवाले उत्पादनमा केहि असर
- आँपको इल थम्बच, उत्पादन वृद्धि हुने अपेक्षा
- हिउदे वर्षाले तेलहन तथा दलहन वालीमा असर
- नवलपरासीका पर्सेनी, तमसरिया गाविसमा केरामा पनामा विल्टको व्यापक समस्या

६.१९.६.२ मध्य पहाड

- गहु, आलु लगायतका हिउदे वाली कटानी गर्ने अवस्थामा
- चैतेधान रोप्ने तयारी
- लहरे तरकारी बजारमा
- सुन्तलाजात फलफूलको उत्पादन बढ्ने अपेक्षा

६.१९.६.३ उच्च पहाड

- तल्लो भेकमा उवा, आलु आदि भित्राउने अवस्थामा, उत्पादन सन्तोषजनक
- माथिल्लो भेकमा गहु, फापर छर्ने तयारी
- पटक पटकको हिमपात र हिउदे वर्षाले स्याउको Flowering / Fruiting पनि राम्रो हुने अपेक्षा

समग्रमा खडावालीको अवस्था सन्तोषजनक

६.१९.७ उत्पादन प्रक्षेपण

६.१९.७.१ गहुँ

घटी बढी प्रतिशत :

क्षेत्रफल : ०.०८

उत्पादन : २.३२

उत्पादकत्व (मे.ट.प्रति हे.) :

राष्ट्रिय : २.२९

क्षेत्र : २.६८

६.१९.७.२ दलहन

घटी बढी प्रतिशत :

क्षेत्रफल : १.९७

उत्पादन : ३.१७

उत्पादकत्व (मे.ट.प्रति हे.) :

राष्ट्रिय : १.०७

क्षेत्र : ०.८७

६.१९.७.३ सुन्तलाजात

घटी बढी प्रतिशत प्रतिशत :

क्षेत्रफल : १.६८
उत्पादन : १.६४
उत्पादकत्व (मे.ट.प्रति हे.) :
राष्ट्रिय : ९.६
क्षेत्र : ८.८५

६.१९.७.४ तेलहन
घटी बढी प्रतिशत :
क्षेत्रफल : ०.८०
उत्पादन : ३.१७
उत्पादकत्व (मे.ट.प्रति हे.) :
राष्ट्रिय : ०.८३
क्षेत्र : ०.७८

६.१९.७.५ हिउदे तरकारी (आलु समेत)
घटी बढी प्रतिशत :
क्षेत्रफल : ०.९४
उत्पादन : १.९६
उत्पादकत्व (मे.ट.प्रति हे.) :
राष्ट्रिय : १३.४

६.२० सुशासन कायम गर्न गरिएका प्रयासहरु शुशासन ऐन २०६४ को दफा ३८ (२) र (३)

- सुशासन नियमावली २०६५ को नियम ४०
- शासकिय तथा आर्थिक सुधारको तत्कालीन कार्य योजना दृष्टढ
- विभाग । मन्त्रालयवाट समय समयमा प्राप्त परिपत्र, निर्देशनहरु
- क्षेत्रीय प्रशासन कार्यालय, पोखराका मिति २०७१ । ५ । २० नागरिक मैत्रि कार्यालय सम्बन्धि निर्णय
- हरेक कार्यालयमा विशेष एकाईहरु गठन (शुशासन, सार्वजनिक खरिद आदि)
- गुनासो व्यवस्थापन (गुनासो पेटिका, गुनासो सुन्ने अधिकारी, सुचना दिन अधिकारी)
- अनुदानमा उपलब्धगराइने कार्यक्रमहरुको भिह एचप्लत को माध्यमवाद् सार्वजनिकर०
- वेरुजू फरछौट र पुराना सामान लिलाममा तदरुकता
- रु २५००० भन्दा बढिको विल भुक्तानी घ पूर्वदिन सार्वजनिकिकर०
- अ.दु.अ.आ र रा.सतर्कता केन्द्र सम्बन्धि फोकल पर्सनको व्यवस्था
- नागरिक मैत्री कार्यालयका विविध पक्षहरु
- स्थानीय निकाय । जनप्रतिनिधिहरुको रोहवरमा कार्यक्रमवारे सार्वजनिक सुनुवाई

६.२१ नितिगत र कार्यान्वयन स्तरका समस्याहरु

६.२१.१ नितिगत

- सेवाग्राहिको तुलनामा कृषि सेवा केन्द्र,संख्या र कृषि प्राविधिकहरुको दरवन्दिमा कमि,
- कृषि क्षेत्रको लागि स्थानीय निकायवाट विनियोजन हुनेपर्ने १५ प्रतिशत बजेट व्यवहारमा ल्याउन अभै कठिनाई,
- कृषि सडक । ग्रामिण सडक निर्माण, विद्युतिकरण र पकेट क्षेत्र विकासमा तादम्यता हुन नसक्नु,
- कृषि बजार ऐनको अभाव,

- फार्मकेन्द्र, प्रयोगशालामा काम गर्ने प्राविधिकहरुलाई जोखिम तथा प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था नहुनु,
- फिल्डमा कार्यरत कृषि प्राविधिकहरुलाई उत्प्रेरणाको कमि,
- कृषि अनुसन्धानमा न्युन बजेट, कृषि वैज्ञानिकहरुको पलायन,
- उच्च उत्पादन लागतका कारण कृषि उपज प्रतिस्पर्धी हुन नसक्नु,
- कृषि विमा र युवा लक्षित लगायतका कार्यक्रमको कार्यान्वयन प्रक्रिया भन्कटिलो ,

६.२१.२ कार्यान्वयन स्तरका समस्याहरु

- भौतिक पूर्वाधार अपर्याप्त तथा जिर्ण
- कर्मचारी व्यवस्थापन, पदस्थापन र परिचालन

यस्तो अवस्थामा

- ❖ प्राविधिक : गा.वि.स अनुपात : २:६१ (२ देखि ४ सम्म)
- ❖ प्राविधिक : कूल परिवार संख्या : २५३५

प्राविधिक : कुल कृषक संख्या : १०६००

- सुरक्षा निकायहरुद्वारा कृषि पूर्वाधारहरुको प्रयोग
- भौतिक पूर्वाधार । सुविधाकाको कमि
 - सवारी साधन : गाडि (अर्घाखाची, मूस्ताड., मनाड., तनहू)
 - मोटरसाइकल : गोरखा, पर्वत, वागलूड. तथा सवै सेवा केन्द्रमा
 - कम्प्यूटर : सवै सेवा केन्द्रमा
- फार्म केन्द्र : जिर्ण पूर्वाधार, वारवन्देज र सिचाइको कमि, प्रयोगशालाका उपकरण पुराना तथा जिर्ण, जोखिमपूर्ण काम तर क्षतिपूर्तिको व्यवस्था नभएको
- केहि केन्द्रीय स्तरका कार्यक्रमहरु संचालनमा कठिनाइ परेको

जस्तै :

- युवा लक्षित व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यक्रम (सवै जिल्लामा एकै किसिमको लक्ष्य तोकिएको)
- व्यवसायिक च्याउ तथा मौरी (क्लस्टरमा संचालन गर्नुपर्ने ????)
- युवा लक्षित लगायतका कतिपय कार्यक्रमको अव्यवहारिक कार्यविधि
- लक्षक को कार्यक्रम पुरानै किसिमको निरन्तरता
- स्याउ आत्म निर्भर कार्यक्रम अन्तरगत नगद अनुदानको लागि ज्ञण रोपनीको व्यवहारिकता (गत वर्ष मनाङ्ग.मा खर्च अत्यन्तै कम भयो)

६.२१.३ MDAC मा प्रस्तुत गर्नुपर्ने समस्याहरु

कार्यक्रमको नाम	आयोजना कार्यान्वयनमा देखिएका मुख्य समस्याहरु	समस्या देखा पर्नुका कारणहरु	समस्या समाधानका लागि गरिएका प्रयासहरु	MDAC मा प्रस्तुत गर्नुपर्ने समस्याहरु	समस्या समाधानका लागि सुधाव
कृषि प्रसार	कृषि प्रसार माग अनुसारको सेवा प्रवाहमा कठिनाई	<ul style="list-style-type: none"> • सेवाकेन्द्रको कटौती • ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता परिचालनमा नीतिगत व्यवस्थाको अभाव 	सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराइएको	√	<ul style="list-style-type: none"> • O n M मा सेवाकेन्द्रको संख्या औचित्य र आवश्यकताका आधारमा वृद्धि गरिनुपर्ने • ग्रा.कृ.का. परिचालनको लागि नितिगत पहल हुनुपर्ने

अनुदानमा विउ वितरण	मध्य पहाडि जिल्लाम अनुदानको विउ को आपूर्ति नहुनु	राष्ट्रिय विउ विजन क.लि.को डिलर मध्य पहाडि जिल्लाम नहुनु	विउ आपूर्तिको लागि विभागमा अनुरोध गरिएको	√	मध्य पहाडि जिल्लाहरूमा पनि अनुदानको विउ विक्रि वितरणको लागि डिलर खोलिनुपर्ने
अनुदानित विउ उत्पादन	ठुला विउ उत्पादन कम्पनीले मात्र अनुदान पाउने हुदा विउ उत्पादक समुह र सहकारी अनुदानवाट वञ्चित	ठुला विउ उत्पादन कम्पनीले मात्र अनुदानित विउ उत्पादन गर्न पाउने भएकाले	सम्बन्धित निकायमा जानकारी गराइएको	√	समुह र सहकारीपनि संलग्न हुन सक्ने गरि नितिगत व्यवस्थाको आवश्यक
वजार विकास	संकलन केन्द्र, वजार सेड निर्माणमा समस्या	जिल्लाले एउटा लाई सिफारिस गरेर पठाए पनि केन्द्रवाट अर्कै छनौट हुनाले	हरेक आ.व.मा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले माग र आवश्यकता का आधारमा सिफारिस गरि पठाएको	√	जिल्लाको सिफारिस अनुसारनै कार्यक्रम आउनुपर्ने
OVOP	कार्यक्रम प्रभावकारी र अपेक्षाकृत हुन नसक्नु	जि.कृ.वि.का र उद्योग वाणिज्य संघ विच समन्वयको कमी	हरेक समिक्षा गोष्ठीमा उद्योग वाणिज्य संघलाई समेत OVOP कार्यक्रमको अवस्था तथा प्रतिफलवारे प्रस्तुती गर्न आग्रह गरिएको,	√	जिल्ला र क्षेत्र स्तरवाट प्राप्त पृष्ठपोषणको आधारमा प्रभावकारी संयन्त्रको नितिगत व्यवस्था हुनुपर्ने

६.२२ केहि सुभावहरु

नीतिगत

- जि.कृ.वि.का. तथा सेवाकेन्द्र र फार्मकेन्द्रहरुको पुजिगत सुधारलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने,
- फार्मकेन्द्रको स्तरोन्नती,
- स्थानीय निकायमा गा.वि.स.ले कृषि क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने १५ प्रतिशत बजेट **Mandatory** बनाईनुपर्ने,
- प्रांगारिक उत्पादन तथा वजारीकरणमा सुलव ऋण र अनुदानको व्यवस्था,
- मौजुदा वाली विमा प्रावधानलाई परिमार्जन र सरलिकरण,
- क्षतिपुर्ति सहितको नागरिक वडापत्रको प्रभावकारी कार्यान्वयन र **PBI** को लागि नितिगत पहल हुनुपर्ने,
- निजि । सहकारी क्षेत्रलाई कृषि पेशातर्फ आकर्षित गर्न नितिगत पहल,
- कर्मचारीको वृत्ति विकासका अवसरको न्यायोचित वितरण ।
- विउको श्रोतको एकिन पछि मात्र कार्यक्रम तर्जुमा गरिनुपर्ने
- कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा लक्ष्य निर्धारणमा ध्यान दिनुपर्ने (जस्तै भटमास उत्पादन कार्यक्रम)
- सहकारी सिचाईको सवै जिल्लामा सान्दर्भिकता (म्याग्दीमा माग भएन)
- **NTIS** को कार्यक्रममा गतवर्षको **Feed Back** लाई ध्यान दिइएन यस पटक पनि उहि प्रकृतिको कार्यक्रम
- उखु प्रवर्द्धन कार्यक्रम : क्रियाकलापहरु प्रदर्शनमा मात्र केन्द्रीत, सान्दर्भिकता ???
- **Regional Balance** को नाममा **Potential** जिल्लामा कार्यक्रम नआउने परिपाटिको अन्त्य हुनुपर्ने
- अन्य
- ❖ अनुदानमा संचालन गरिने कार्यक्रमको प्रगति प्रतिवेदन सम्प्रेषण सम्बन्धमा कृषि विभाग स्पष्ट हुनुपर्यो

- ❖ यस वर्ष कार्यक्रम LMBIS का प्रविष्ट गर्ने हो कि होइन, यदि हो भने पूर्व तयारीका काम कृषि विभागबाट अविलम्ब शुरुवात हुनुपर्ने

मौजुदा नर्मस् र कार्यविधिमा परिमार्जन :

- व्यवसायिक किट अन्तरगत युवा लक्षित च्याउ तथा मौरि (केन्द्रीय प्रतिनिधि, ब्लस्टर??) : कार्यविधिमा संशोधन आवश्यक
- उच्च पहाडमा २५ प्रतिशत अनुदानमा बागवानी औजार उपकरण वितरण गर्नमा कठिनाइ, नर्मस् परिमार्जन आवश्यक

कार्यक्रम तर्फ

- मिसन कार्यक्रम र अन्य व्यवसायिक कार्यक्रमको मर्म अनुसार कार्यक्रम तर्जुमा गरिनुपर्ने (जस्तै मिसन माछा र मध्य पहाडी मत्स्य उत्पादन कार्यक्रमको क्रियाकलाप उस्तै छ ??)
- मिसन मकैमा तराईमा कृषकको माग भएन (रुपन्देहि) : निरन्तरता दिने कि नदिने ?
- कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा Head Count Basis होइन लभभम द्यबकभम र Demand based हुनुपर्यो : गत वर्षको समिक्षाको Feed Back मनन गरिनुपर्ने
- तालीम, अभिमुखिकरण, भ्रमण जस्ता कार्यक्रम प्रथम चौमासिकमै राख्नुपर्ने ।

६.२३ अघको गन्तव्य (Way Forward)

- ❖ बदलिदो परिवेश अनुसार वजार माग र मूल्य श्रृंखलामा आधिरित कृषि कृषि प्रविधि विकास र प्रसार (Demand driven Research and Extension)
- ❖ युवा पुस्तालाई कृषिमा आकर्षण,
- ❖ तुलनात्मक लाभका वालीवस्तुहरुको पहिचान तथा प्रवर्द्धन (स्याउ, सुन्तला, कागती, कफि, वेमौसमी तरकारी, तरकारी विउ, माछा, मुसुरो, मह र च्याउ),
- ❖ स्थानीय सम्भाव्यता आवश्यकता र प्राथमिकताको आधारमा पकेट क्षेत्रको वैज्ञानिक निर्धारण र व्यवसायिकरण,
- ❖ उच्च मुल्यवान वालीहरुलाई मुल्य श्रृंखलामा आवद्धता,
- ❖ रैथाने जात, ज्ञान र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन र उपयोग (जौ, उवा, कोदो, फापर, कागुनो आदि),
- ❖ ग्रामिण कृषि कार्यकर्ताको विकास एवं परिचालन,
- ❖ कूल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान अनुरूप लगानीको वृद्धि ,
- ❖ भुमि खण्डिकरणमा नियन्त्रण । भुमि सुधार । वाली तथा जग्गाको चक्लावन्दि,
- ❖ कृषि क्षेत्रमा उपयुक्त जनशक्ति विकास,
- ❖ कृषि प्रविधि विकास र प्रसारमा क्षत्र्त को अधिकतम सदुपयोग,
- ❖ ICT, RCT र यान्त्रिकरणको अधिकतम सदुपयोग,
- ❖ कृषि शिक्षा, कृषि अनुसन्धान, कृषि प्रसार एवं संचार विच सार्थक समन्वय,
- ❖ कृषि प्राविधिकहरुलाई समयानुकुल वृत्ति विकासका अवसर र उत्प्रेरणा ।

७. संयुक्त समुदघाटन समारोहमा अतिथी तथा प्रमुख अतिथीज्यूहरुबाट व्यक्त मन्तव्य तथा धारणाको मुख्य मुख्य बुँदाहरु

७.१. विभागीय सुपरिवेक्षक (कृषि) डा.हरिबाबु तिवारीज्यू

- प्रगति विवरणहरु जिल्लाहरुबाट समयमै प्राप्त नहुँदा प्रगति कम्पाइलेशनको अत्यन्तै कठिनाई हुने निर्देशनालयहरुको धारणा रहेको छ ।
- छलफलमा औल्याइएजस्तै भारत र वित्तीय प्रगतिको Gap लाई कम गर्नेतर्फ विशेष पहल गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

- सायद अख्तियारी प्राप्त हुनमात्र ढिलाइ भएर प्रगति कम हुन सकेको हैन, यस आर्थिक वर्षमा विगतको भन्दा निकै अगाडि नै अख्तियारी प्राप्त भइसकेको अवस्था हो ।
- Resource Matching मा पनि जिल्लाहरुले थप तदारुकता देखाउनु पर्ने देखिन्छ ।
- समग्रमा यस क्षेत्रको प्रगति सन्तोषजनक नै भएतापनि आगामी दिनमा वित्तीय प्रगति सुधारमा विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

७.२. विभागिय सुपरिवेक्षक (पशुसेवा) डा. बिमलकुमार निर्मलज्यू

- यस क्षेत्रमा आफू निकै लामो समय सह सचिवको हैसियतमा रहेकोले यस क्षेत्रको कृषि क्षेत्रको समग्र विषयवस्तुवारे आफूलाई राम्रो जानकारी भएको उल्लेख गर्दै यस क्षेत्र कृषि विकासका दृष्टिकोणबाट अत्यन्त सम्भाव्य क्षेत्र रहेको टिप्पणी ।
- कृषि विकास मन्त्रालयका पछिल्ला बैठकहरुमा आफू सहभागि हुँदा त्यहाँ भएका निर्णयहरु लगायत कृषि विकास मन्त्रालयको आगामी कार्ययोजना लगायतका सम्बन्धमा जानकारी गराउनुभयो ।
- आगामी दिनमा संचालन गरिने कार्यक्रमहरुमा नयाँपन आउनुपर्ने अन्यथा कृषि विकास मन्त्रालयको बजेट वर्षेनी बृद्धि हुने तर देखिने गरि र अनुभूत गर्ने गरि कृषि विकासमा आशातिथ परिवर्तन हासिल गर्न नसकिने धारणा व्यक्त ।
- प्रस्तुतीकरणमा उपलब्धिहरुलाई परिमाणात्मक बनाउने प्रयास गरिएको छ ।
- जनशक्ति व्यवस्थापनमा कृषि विकास मन्त्रालयले ध्यान पुऱ्याउनुपर्ने देखिन्छ ।
- कार्यक्रम संचालनमा ल्याउनुपूर्व नै आवश्यक कार्यविधि तर्जुमा गर्नेतर्फ अग्रसरता आवश्यक देखिन्छ ।

७.३. प्रमुख अतिथि डा. श्यामकिशोर शाहज्यू

- स मक्षा गोष्ठीमा प्रस्तुती गरिएका सवै प्रस्तुतीकरणहरु उत्कृष्ठ छन् । तथाप स मक्षा गर्ने शैलीमा आशातित परिवर्तन हुन सकेको छैन ।
- स मक्षामा वशेषगरि कामहरु के के गरियो, काम गर्ने दौरान के कस्ता समस्याहरु आए, तिनको समाधानका लाग के के प्रयास गरिए र मा थल्लो निकायहरुवाट के गरिदियो भने समाधान नभएका समस्याहरु समाधान हुनसक्छ सो मा केन्द्रित हुँदा राम्रो हुन्छ ।
- गत वगतमा कृष विकासका लाग अनुदानमा उपलब्ध गराइएको बजेटको देखने क समको प्रगति हामीले प्रस्तुत गर्न नसक्दा अनुदानको दुरुपयोगका कुराहरु पनि आएका छन् । अनुदानमा संचालत कार्यक्रमको प्रभावकारी अनुगमन हुन स करहेको छैन। यसतर्फ सवैको ध्यान जानु जरुरी छ ।
- कार्यालयहरुमा दरवन्दीहरु उल्लेख्य मात्रामा यो क्षेत्र र अन्य क्षेत्रमा समेत रिक्त रहेको पाइएकाो छ, अहिले कृष विकास मन्त्रालयमा □ &□ भइरहेकोले यसवाट जनशक्ति व्यवस्थापनमा केही सुधार अवस्य हुने अपेक्षा गर्न स कन्छ ।
- बेरूजु फर्छयोटमा यस क्षेत्रकाे वशेष ध्यान जानुपर्ने देखएको छ । वभागको ववरण अनुसार करिव ४५ प्रतिशत बेरूजु मात्र फर्छयोट भएकाेले बाँकी अव धमा थप उपलब्धि हा सल गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

द. यस अवधिमा प्रगति प्रतिवेदन प्रस्तुत गरिएका निकायहरु

- क्षेत्रीय कृषि तालिम केन्द्र, डुम्रिबोट, पोखरा
- कृषि सामग्री कम्पनी लि., मुख्य शाखा कार्यालय, भैरहवा
- साल्ट ट्रेडिङ्ग कर्पोरेशन लि., शाखा कार्यालय, भैरहवा
- राष्ट्रिय वीउ विजन कम्पनी लि., मुख्य शाखा कार्यालय, भैरहवा

- क्षेत्रीय वीऊ विजन प्रयोगशाला, भैरहवा
- क्षेत्रीय प्लाण्ट क्वारेण्टिन कार्यालय, भैरहवा
- क्षेत्रीय माटो परीक्षण प्रयोगशाला, पोखरा
- क्षेत्रीय वाली संरक्षण प्रयोगशाला, पोखरा
- **जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरु**
 १. नवलपरासी
 २. रुपन्देही
 ३. कपिलवस्तु
 ४. मनाङ्ग
 ५. लमजुङ्ग
 ६. तनहुँ
 ७. गोरखा
 ८. कास्की
 ९. स्याङ्गजा
 १०. पर्वत
 ११. बाग्लुङ्ग
 १२. म्याग्दी
 १३. मुस्ताङ्ग
 १५. अर्घाखाँची
 १४. गुल्मी
 १६. पाल्पा
- रेशम विकास कार्यालय, कास्की
- रेशम विकास कार्यक्रम, स्यांगजा
- सुन्तलाजात फलफूल विकास केन्द्र, पाल्पा
- प्रजनन पढी वजकोया श्रोतकेन्द्र, वन्दिपुर, तनहु
- चसापानी मत्स्य विकास केन्द्र, मर्म, स्यांगजा
- क फ विकास केन्द्र, आपचौर, गुल्मी
- प्लाण्ट क्वारिण्टिन चेकपोष्ट, कृष्णनगर, कपिलवस्तु
- प्लाण्ट क्वारिण्टिन चेकपोष्ट, लोमान्थांग, मुस्तांग
- शतोष्ण वागवानी विकास केन्द्र, मार्फा, मुस्तांग
- PACT/PRIST
- IWRMP
- KUBK
- KISAN
- LI-BIRD
- SUAHARA

९. समिक्षामा उठेका सवालहरु/प्राप्त सुभावहरु

१. भारत प्रगति र वित्तीय प्रगतिबीच निकै ठूलो अन्तर रहको सन्दर्भमा हाम्रा निकायहरुको खर्च गर्ने क्षमता अर्थाथ वित्तीय प्रगति हासिल गर्नेतर्फ विशेष तदारुकता आवश्यक देखिएको छ ।

२. Resource Matching को समस्या विगत देखिनै निरन्तर रहिरहेको पाइएको सन्दर्भमा यसको समाधानका लागि समेत सम्बद्ध निकायहरुबाट विशेष पहलकदमी लिनुपर्ने देखिन्छ ।

३. प्रगति नपुगका कारणहरु logical हुन सकिरहेको छैन, निक्षेपितर्फ सोही निकायबाट प्रस्तावित कार्यक्रमकै प्रगति नपुगका कारण मनासिव देखिएको छैन, कार्यक्रम प्रस्ताव गर्दा विशेष ध्यान पुऱ्याउनुपर्ने देखिएको छ ।

४. बजार विकास कार्यक्रम अन्तर्गत कतिपय जिल्लाहरूमा जग्गाको व्यवस्था नै नभएको र अन्यन्तै अपायक ठाँउमा र जिल्लाको सिफारिश बेगरका बजार पुर्वाधार निर्माणका आयोजनाहरू केन्द्रियस्तरमा छनौट भइ आएकोले त्यस्ता बजार पुर्वाधार बन्न सक्ने अवस्था नरहेकोतर्फ ध्यानाकर्षण गर्दै आगामी दिनमा सम्बन्धित जिल्लाको सिफारिश बेगरका आयोजनाहरू केन्द्रियस्तरबाट समावेश नगराइनु पर्ने देखिन्छ ।

५. चौमासिक अवधिको अन्त्यतिर आएर विभिन्न निकायहरूले एकैपटक भ्रमण, तालिम, गोष्ठी लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने परिपाटीले प्रगति प्रतिवेदन लगायत समग्र कार्य प्रभावकारितामा असर पुगेको सन्दर्भमा यस्ता कार्यक्रमहरू सकेसम्म चौमासिकको शुरुको अवधिमा संचालनको व्यवस्था मिलाउनका लागि सम्बद्ध निकायले ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

६. प्रगति विवरणहरू समयमै प्राप्त हुने नसकिरहेको वर्तमान सन्दर्भमा प्रगति प्रतिवेदन तयारीमा कार्यालयका सबै शाखाहरू समन्वयात्मक ढंगबाट प्राथमिकताका साथ लागिपर्नु पर्ने भएकोले यसतर्फ सम्बन्धित कार्यालयहरूले तदारुकता देखाउनुपर्ने देखिएको ।

७. मोटरवाटो पुगिसकेका यस क्षेत्रका मनाङ्ग, मुस्तांग र अर्घाखाँचीमा सवारी साधनको व्यवस्थाका लागि कृषि विभागमा अनुरोध गरिएको ।

८. फार्म/केन्द्र/प्रयोगशालाको स्तरोन्नति एवं भौतिक पुर्वाधार सुधार तथा त्यहाँ कार्यरत जनशक्तिको उत्प्रेरणा अभिवृद्धिलाई विशेष प्राथमिकतामा राख्नका लागि कृषि विभागको ध्यानाकर्षण गरिएको ।

९. बेरुजु फछ्योर्टमा थप तदारुकता आवश्यक देखिएको छ । यसतर्फ सम्बन्धित निकायको ध्यान जानु जरुरी छ ।

१०. कृषि विकास मन्त्रालय र कृषि विभागबाट प्राप्त निर्देशन, परिपत्रको समयमै परिपालनामा समेत कार्यालयहरूले विशेष तदारुकता देखाउनुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ ।

११. कृषि विकास मन्त्रालय र कृषि विभागबाट उपलब्ध गराइने वैदेशिक भ्रमण, तालिमको अवसरलाई पारदर्शि र कर्मचारीको कामसंग जोडिनुपर्ने देखिन्छ ।

१२. कतिपय जिल्लाका PIS विवरणहरू अपुरो रहेको भन्ने जानकारी आएकोले समयमै पूर्ण PIS विवरण भरि कृषि विभागमा यथाशक्य छिटो पठाउनु पर्ने ।

१३. आसन्न O&M मा केही सुझावहरू भए कृषि विभागमा यथाशक्य छिटो पठाउनु पर्ने ।

१४. यस गोष्ठीमा कतिपय निर्देशनालयहरूबाट सहभागिता नै नरहेकोतर्फ ध्यानाकर्षण गर्दै सबै निर्देशनालयबाट जिम्मेवार पदाधिकारीको उपस्थितीको व्यवस्था हुनुपर्ने देखिएको ।

१५. कतिपय कार्यविधिहरू (विशेषगरि युवा लक्षित कार्यक्रमका) अव्यहारिक भएकोले सो को समयानुकुल परिमार्जन हुनुपर्ने देखिएको ।

१६. कतिपय जिल्लाहरूमा लिलामीको प्रक्रिया शुरु गरिएको छ, यस्लाई सबै जिल्लामा निरन्तरता दिइनुपर्ने देखिन्छ ।

१७. क्षेत्रियस्तरमा राष्ट्रपति उत्कृष्ट कृषक पुरस्कारका लागि कृषक व्यवसायीहरूको नामावली छनौट भइसकेको भए तापनि बजेटको व्यवस्था हालसम्म पनि हुन नसक्दा कार्यविधिले तोकेको यस अवसरमा पुरस्कृत गर्न सकिएन, यसतर्फ विभागको ध्यानाकर्षण हुनु जरुरी देखिएको छ ।

१८. कार्यक्रम संचालनका लागि आवश्यक Input को व्यवस्थापनमा सम्बन्धित कार्यालय जिम्मेवार भएर लागिपर्नुपर्ने देखिएको छ ।

१९. नयाँ कार्यक्रमहरू संचालन गरिदाँ सो कार्यक्रमको प्रभावकारी संचालनका लागि आवश्यक जनशक्ति समेतको व्यवस्थाका लागि समेत राय सुझाव प्राप्त भएको ।

२०. जिल्लास्तरका कृषि सम्बन्धि निर्णय गर्ने समितिहरू अति नै धेरै भए, प्रमुख जिल्ला अधिकारी र स्थानिय विकास अधिकारी संयोजक रहने यस्ता समितिहरूका वारेमा पुर्णविचार गरिनुपर्ने हो कि ? भन्ने सुझाव समेत प्राप्त भएको ।

२१. NARDeF वाट सहयोग प्राप्त आयोजनाहरुको प्रगति विवरण र कार्यान्वयन अवस्था कही कतै प्रस्तुत भएको पाइएन, अतः जिल्लामा NARDeF वाट सहयोग प्राप्त आयोजनाहरुको प्रगति विवरण र कार्यान्वयन अवस्थावारे जानकारी लिने र सो को प्रतिवेदन चौमासिक समिक्षा गोष्ठीमा गर्न सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरुलाई गराइयो ।
२२. सहकारी सिचाईको सवै जिल्लामा सान्दर्भिकतावारे अध्ययन हनुपर्ने देखिन्छ । उदाहरणका लागि म्याग्दीमा सहकारी सिंचाइका लागि माग छैन, तथापि कार्यक्रम निरन्तर आइने रहेको छ । बढी माग भएको ठाँउमा बढी लक्ष्य दिई कार्यक्रम संचालन गर्ने र माग नभएका जिल्लाहरुमा त्यस्ता कार्यक्रम केन्द्रियस्तरवाट नदिदा उपयुक्त हुने ।
२३. आगामी आर्थिक वर्षको कार्यक्रम LMBIS मा प्रविष्ट गर्ने हो कि होइन, यदि हो भने पूर्व तयारीका काम कृषि विभागवाट अविलम्ब शुरुवात हुनुपर्ने
२४. Regional Balance को नाममा Potential जिल्लामा कार्यक्रम नआउने परिपाटिको अन्त्य हुनुपर्ने ।
२५. अनुदानमा संचालन गरिने कार्यक्रमको प्रगति प्रतिवेदन सम्प्रेषण सम्बन्धमा कृषि विभाग स्पष्ट हुनुपर्ने ।
२६. नेदरल्याण्ड्समा रहेका नेपालीहरुवाट प्रवर्द्धन गरिएको खोलावाट पानी LIFT गर्ने वर्षा पम्पवारे प्रस्तुतीकरण भयो, सो को प्रभावकारिता एवं आर्थिक पक्ष विश्लेषण गरि साना सिंचाइ कार्यक्रममा समावेश गर्न सकिने नसकिने सम्बन्धमा छलफलका लागि सम्बन्धित पक्षलाई कृषि विभागमा आमन्त्रण गरियो ।

अन्य अनुसूचीहरु

गोष्ठीमा उपस्थितहरुको नामावली

क्षेत्रीय कार्यालयहरु, जिल्लास्थित कार्यालयहरु तथा फार्म केन्द्रहरुको प्रस्तुतीकरण ।

केही भलकहरु